

Onikisi harmanlıkta,
Onaltısı samanlıkta,
Dahası var kebirlikta,
Dümbelek Ahmodan başka,
Rahmetli dedeyden başka.
Yırtık elekten başka,
Bicühümü doydu,
Bi üzümü güldü,
Bi gişiye mi vardı,
Bi mırazımı aldı.

Masalların girişinde masalcının dinleyenlerin dikkatini toplamak için söylediği Döşeme de denen tekerlemeye bir örnek;(10)

Zaman zaman içinde
Kalbur saman içinde
Develer dellal iken,
Eski hamam içinde,
Eski paşa hamamının, ortası yok
Anamın hatun bohçası yok,
Babamın ağa akçası yok,
Çarşıda bi tazi gezi,
Tazının haltası yok.
Haltacı halta yapar mısın,
Beşyüz altın kapar mısın,
Burnunda altın hızma,

Ayağında sarı cızma,
Cebini ince hoşafı dökmüş,
Çatırdadı kos kimin,
Pilav yağaydı başıma,
Dolma deydi dişime,
Bir kuş olaydım,
Konaydım paklavasını başına,

NOTLAR

- (1) Prof. Dr. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- (2) Prof. Partev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi.
- (3) Mithat Atakurt, (ve Cevdet Emiroğlu) Şanlıurfa Folklorundan Bir Demet, Erkek Sanat Enstitüsü matbaacılık bölümü yayınları, 1951.
- (4) Künet: Susam
- (5) Tospağa: Kaplumbağa
- (6) Sema Akbayrak'dan derlenmiştir.
- (7) 1970'li yıllarda ortankulda aynı sınıfta okuduğumuz Ömer Akçimen bu tekerlemeyi boş geçen derslerimizde hoşça vakit geçirmek için söylerdi. Kendisi, komşusu çok ihtiyar bir kadından öğrendiğini nakletmişti. Aynı tekerlemenin bir kısmına MIFAD Araştırma Görevlisi Güner Sernikli Tenekeci'nin Mahmut Güzelgöç'den derlediği masalların girişinde de rastlamaktayız (MIFAD arşiv no Y.B. 88.0264)
- (8) Üvez: Sivrisinek
- (9) Gemig: Kamık
- (10) Tenekeci, Mahmut Güzelgöç'den derleme, Milli Folklor Araştırma Dairesi Araştırma Görevlisi Güner Sernikli, Yarı Arşiv, no:88, 0264.

KÖYÜNCÜLÜK KÖYÜNDE (OSMANPAŞA YOZGAT) YÜZÜK OYUNU

Mustafa USLU

Yozgat'ın Osmanpaşa Bucacı'na bağlı Köyüncülü Köyü'nde uzun kış gecelerinde "Köy odaları"nda oynanan yüzük oyununu, görmeyenin heyecanı içerisinde çalışmamızın konusu yapıyoruz.

Kış gecelerinin, Köyüncülü Köyü'ndeki en güzel oyunu, yüzük oyunudur. Bu oyun köyde; yemeğine, çörebine, Arapaşı'na, meyvasına, kazına, culuk'una ve benzeri karşılıklara, üstüne üstlük "karşılıklı eziyet vermesine" de oynanır. Çok zevkli bir oyun olup, geceler boyu sürüp gider. Oyun esnasında birbirinden güzel maniler söylenir, yarenlikler yapılır, türülür söylenir. Söylenilen maniler karşı tarafı (rakibi) kızdırmaya yöneliktir. Dolayısıyla rakiplerin bu sebeple birbirlerine kırılma-

ları hoş karşılanmaz. Bu tür davranış içerisine girenlerle bir daha oyun oynanmaz.

Yüzük oyunu, 7 veya 9 fincanla oynanır. Köyüncülük 7 fincanla oynanılanı yaygındır. 21 kere tepsiye yüzüğü saklayan taraf oyunu ve ortaya konulan bahsi kazanmış olur. Oyuncular 8'er kişilik iki gruba ayrılır. Her gruba bir baş seçilir. Grup başkanları, yüzüğü saklama ve bulma konusunda tecrübeli olanlardan seçilir.

Yüzük oyunları gayet iddialı geçer. Oyuna şu şekilde başlanır: Ya yazı-tura atılarak yahut da iki fincan altına saklanan yüzüğü bulmak şartıyla oyuna başlaması gereken taraf tesbit edilir. Oyuna başlayacak tarafları tesbit etme konusunda iki fincanın altındaki yü-

Onikisi harmanlıkta,
Onaltısı samanlıkta,
Dahası var kebirlikta,
Dümbelek Ahmodan başka,
Rahmetli dedeyden başka.
Yırtık elekten başka,
Bicühümü doydu,
Bi üzümü güldü,
Bi gişiye mi vardı,
Bi mırazmı aldı.

Masalların girişinde masalcının dinleyenlerin dikkatini toplamak için söylediği Döşeme de denen tekerlemeye bir örnek;(10)

Zaman zaman içinde
Kalbur saman içinde
Develer dellal iken,
Eski hamam içinde,
Eski paşa hamamının, ortası yok
Anamın hatun bohçası yok,
Babamın ağa akçası yok,
Çarşıda bi tazi gezi,
Tazının haltası yok.
Haltacı halta yapar mısın,
Beşyüz altın kapar mısın,
Burnunda altın hızma,

Ayağında sarı cızma,
Cebini ince hoşafı dökmüş,
Çatırdadı kos kimin,
Pilav yağaydı başıma,
Dolma deydi dişime,
Bir kuş olaydım,
Konaydım paklavasını başına,

NOTLAR

- (1) Prof. Dr. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- (2) Prof. Pertev Nallı Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gercak Yayınevi.
- (3) Mithat Atakurt, (ve Cevdet Emiroğlu) Şanlıurfa Folklorundan Bir Demet, Erkek Sanat Enstitüsü matbaacılık bölümü yayınları, 1951.
- (4) Künet: Susam
- (5) Tospağa: Kaplumbağa
- (6) Sema Akbayrak'dan derlenmiştir.
- (7) 1970'li yıllarda ortanokulda aynı sınıfta okuduğumuz Ömer Akçimen bu tekerlemeyi boş geçen derslerimizde hoşça vakit geçirmek için söylerdi. Kendisi, komşusu çok ihtiyar bir kadından öğrendiğini nakletmişti. Aynı tekerlemenin bir kısmına MİFAD Araştırma Görevlisi Güner Sernikli Tenekeci'nin Mahmut Güzelgöz'den derlediği masalların girişinde de rastlamaktayız (MİFAD arşiv no Y.B. 88.0264)
- (8) Üvez: Sivrisinek
- (9) Gemig: Kamık
- (10) Tenekeci, Mahmut Güzelgöz'den derleme, Milli Folklor Araştırma Dairesi Araştırma Görevlisi Güner Sernikli, Yarı Arşiv, no:88, 0264.

KÖYÜNCÜLÜK KÖYÜNDE (OSMANPAŞA YOZGAT) YÜZÜK OYUNU

Mustafa USLU

Yozgat'ın Osmanpaşa Bucacı'na bağlı Köyüncülü Köyü'nde uzun kış gecelerinde "Köy odaları"nda oynanan yüzük oyununu, görmeyenin heyecanı içerisinde çalışmamızın konusu yapıyoruz.

Kış gecelerinin, Köyüncülü Köyü'ndeki en güzel oyunu, yüzük oyunudur. Bu oyun köyde; yemeğine, çöreğine, Arapaşı'na, meyvasına, kazına, culuk'una ve benzeri karşılıklara, üstüne üstlük "karşılıklı eziyet vermesine" de oynanır. Çok zevkli bir oyun olup, geceler boyu sürüp gider. Oyun esnasında birbirinden güzel maniler söylenir, yarenlikler yapılır, türülür söylenir. Söylenilen maniler karşı tarafı (rakibi) kızdırmaya yöneliktir. Dolayısıyla rakiplerin bu sebeple birbirlerine kırılma-

ları hoş karşılanmaz. Bu tür davranış içerisine girenlerle bir daha oyun oynanmaz.

Yüzük oyunu, 7 veya 9 fincanla oynanır. Köyüncülük 7 fincanla oynanılanı yaygındır. 21 kere tepsiye yüzüğü saklayan taraf oyunu ve ortaya konulan bahsi kazanmış olur. Oyuncular 8'er kişilik iki gruba ayrılır. Her gruba bir baş seçilir. Grup başkanları, yüzüğü saklama ve bulma konusunda tecrübeli olanlardan seçilir.

Yüzük oyunları gayet iddialı geçer. Oyuna şu şekilde başlanır: Ya yazı-tura atılarak yahut da iki fincan altına saklanan yüzüğü bulmak şartıyla oyuna başlaması gereken taraf tesbit edilir. Oyuna başlayacak tarafları tesbit etme konusunda iki fincanın altındaki yü-

zük bulunmaya çalışılırken şu mani veya şu beyit söylenir.

"Eteğine metegine
Gulpuna koşesine
Evliyalar paşasına
Şunda var-şunda yok"
veya

"Ya şundadır ya şunda

Keçe külah başında" diyerek fincanı kaldırırlar. Yüzük fincanın altından çıkarsa, o grup; önce oyuna başlar.

Yüzüğü saklayacak gruptan bir kişi tepsi üzerindeki 9 fincanla yüzüğü saklamak üzere görülmeyecek bir yere gider ve yüksüğü bir fincanın altına saklamış olarak döner. Yüksük saklanmış 9 fincanlı tepsiyi getirir karşı grubun yüzüğü bulmaya çalışacak olan oyuncusunun önüne tutar. Yüksüğü bulacak olan, yüksüğü saklayanın durumunu, tavırlarından olduğu kadar şu ifadeyle de öğrenmeye çalışır.

"Yüzük fincanın dışında kalmış görünüyo. Aşlı var m'ola" der. Eğer yüzüğü fincanın altına koyan biraz saf veya seme ise; yüzüğü sakladığı fincana ya gözünü dikerek ya da zaman zaman bakarak farketirir. Karşı taraf da bunu sezer ve hemen yüzüğü bulur. Fakat yüzüğü saklayan ve tepsiyi getiren uyanık birisi ise yüksüğü bulacak olanların hem morallerini bozmak hem de dikkatlerini dağıtmak için şu maniyi söyleyerek tepsiyi önlerine sürer ve kenara çekilerek bekler.

"Garmızı gülle dolsun saşın

Beni hileyle fincan gösterteceksin

Ben onların bi ustasıyım

Sen dünkü bi çıraksın"

Yüzüğü bulacak tarafın iki fincanı göstererek "şunda" veya "bunda" deme hakları vardır. Yüzük bunda "yoh" diye galdırdıkları fincanda çıkacak olursa sayı kaybedilmiş olur. "Şunda var", "şunda yok" diyerek kaldırılan fincandan yüzük çıkmazsa, fincanlar eski yerlerine açık olarak bırakılır. Yüzük bir iki kere gelip gider. Yüzük bulunamazsa, yüzüğü saklayan taraf rakibine takılır; şu manileri söyler:

"Ocak başının minderi

Öldük dönderi dönderi

Oyuncuarın pis mundarı

Helesi hülesi mundar ölesi
Bilende oynar bilmiyende
Bekle oynıyacak aşamdan beri"

"Bakgala geddım geze geze

Yemiş aldım size bize

Yüzük oyununu bilmeyeni

Sür garayı şu yüze"

Rakiplerinin bu sözlerinden karşı taraf bayığı rahatsız olmasına rağmen kızamaz. Kızması da doğru değildir.

Yüzüğü bulmak için; yüzüğü saklayan şahsın tavırlarına ve bakışlarına çok önem verilir. Bu suretle saklanan yüksük ekseriyetle bulunur. Bulunmadığı da çok olur. Yüksüğü bulan taraf da yüksüğü bulduğu zaman rakiplerini kızdırmak için şu maniyi söylemekten de kendilerini alamazlar.

"Yüzüğü buldu eşimiz

Hayıra döndü işimiz

Şo mu yüksükçü başınız

Helesi hülesi mundar ölesi

Bilende oynar bilmiyende

Bekle saklayacak aşamdan beri"

"Atdım cücüklere darı

Ayvalar oldu sarı

Biz yüzüğe gavuştuk

Parlasın yüksük saklayan garı"

Oyun böylelikle; karşılıklı atışma, kahkaha sohbet yeme içmeyle devam eder; bir sonraki güne veya günlere tekrar buluşmak ve oynamak üzere kararlaştırılarak neşe içerisinde gece yarısı herkes evinin yolunu tutar.

SÖZLÜK:

Gulp: Kulp

Koşa: Köşe

Şonda: Şunda

Görünüyo: Göstüktüyör.

Yoh: Yok

Seme: Dikkatli olmayan, saf

Gul: Gül

Gırmızı: Kırmızı

Sasın: Saksın

Goster: Göster

Bi: Bir

Ueda: Usta

Mundar: Temis olmayan, pis

Aşam: Akşam

Kaynak Kipi

Adı Soyadı: Mehmet SUSAM

Yaşı: 63

Eğitim Durumu: Okur-yazar

Derleme Yeri ve Tarihi: Koyunculu Köyü/Yos-

gat 15.7.1988